

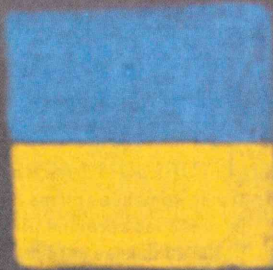
Starptautiskās
sankcijas nodokļu
aspektā

Ja nodarbina Ukrainas
civiliedzīvotājus

Grozījumi Publisko
iepirkumu likumā

Veselības atbilstība
veicamajam darbam

[#StandWithUkraine](#)

**EDGARS
PASTARS**

***Business
sankciju
ērā***

Business **SANKCIJU ĒRĀ**

jeb
Kā „neuzrauties”
uz sankcionētu
darījuma partneri

Latvijā strādājošajiem uzņēmumiem, iestādēm un ikvienai fiziskai personai ir jāievēro gan nacionālie, gan vairāki starptautisko sankciju režīmi. Krievijas aizsāktā kara Ukrainā kontekstā tās primāri ir Eiropas Savienības un Amerikas Savienoto Valstu noteiktās sankcijas. Rakstā apkopoti vairāki ar sankciju ievērošanu saistīto speciālistu ieteikumi*, kas var būt noderīgi laikā, kad sankciju saraksti tiek ik nedēļu papildināti un uzņēmējiem ir sarežģīti tiem izsekot.

* Raksta sagatavošanā apkopotas atziņas, kas izskanēja ZAB COBALT rīkotajā vebinārā „Aktualitātes sankciju risku pārvaldībā” un Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras sadarbībā ar Finanšu nozares asociāciju un partneriem organizētajā seminārā „Starptautiskās sankcijas pret Krieviju un Baltkrieviju. Skaidrojums”.

Riskēt vai pārtraukt sadarbību?

Latvijā kopumā ir ap 5000 juridisko personu, kuru piederība saistāma ar Krieviju vai Baltkrieviju. „Tas nenozīmē, ka visi šie uzņēmumi ir sankcionēti, bet ar tiem var būt saistāms paaugstināts sankciju risks,” skaidro **EDGARS PASTARS**, Zvērinātu advokātu biroja (ZAB) **COBALT** vadošais speciālists, zvērināts advokāts.

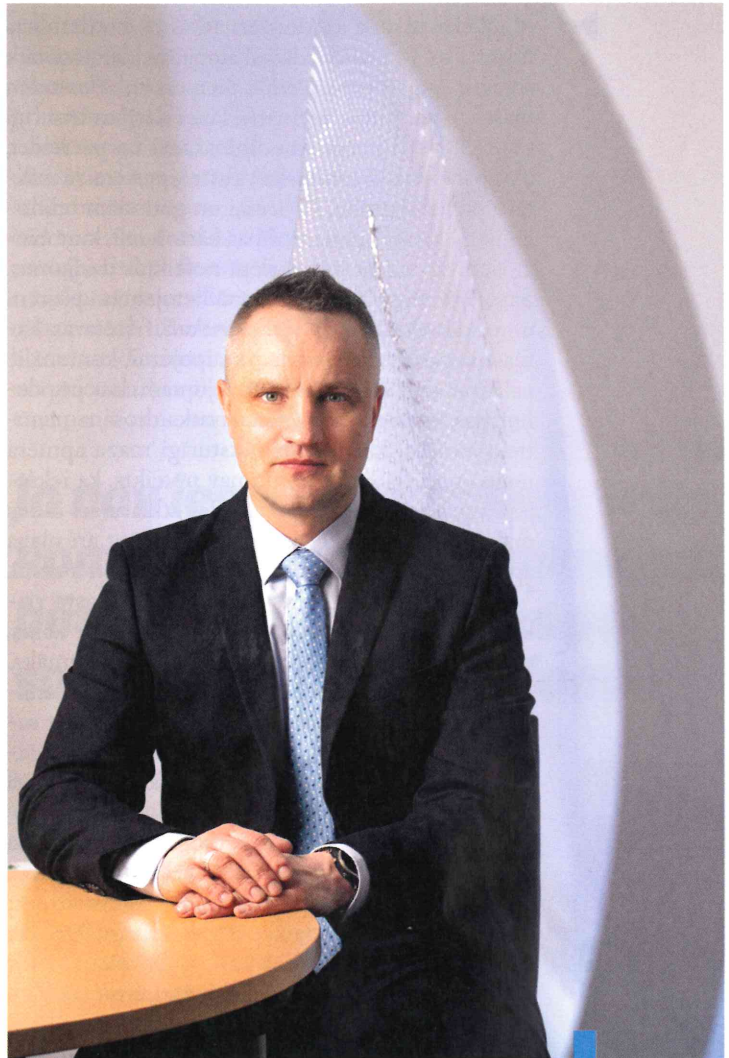
Sankciju režīmi nav vienādi, tāpēc gadījumā, ja uzņēmums ir saistīts ar vairākām jurisdikcijām, tam var būt jāpievērš uzmanība ne tikai ASV un ES, bet arī Lielbritānijas, Kanādas, Šveices un citu atsevišķu valstu sankcijām – atkarībā no tā, kuru valstu sankcijas uzņēmumam ir saistošas, kas izriet no reģistrācijas, pilsonības un citiem faktoriem. Nedrīkst aizmirst, ka arī Igaunijā un Lietuvā, tāpat kā Latvijā, var būt pieņemtas nacionālas sankcijas, kas papildina ES sankciju režīmu.

Lai apzinātu šos riskus, jāpievērš uzmanība vairākiem faktoriem:

- vai uzņēmuma īpašnieki vai patiesie labuma guvēji ir no sankcionētajām valstīm,
- vai šajās valstīs ir uzņēmumu galvenie sadarbības partneri (vismaz 30% no apgrozījuma),
- vai eksporta/importa, kā arī tranzīta struktūrā parādās sankcionētās preces, izejmateriāli,
- vai uzņēmumu finansējums ir no Krievijas bankām (kas Latvijas uzņēmumu vidū mēdz būt visai izplatīta parādība),
- vai uzņēmumam ir meitas, mātes vai māsas uzņēmumi Krievijā vai Baltkrievijā,
- vai norēķinos par preču piegādēm ir iesaistītas Krievijas vai Baltkrievijas bankas,
- vai uzņēmumam ir saistība ar Krievijas/Baltkrievijas politiski nozīmīgām personām vai valsts struktūrām,
- vai uzņēmums izmanto pakalpojumus ar augstu anonimitāti (kad nav iespējams uzzināt, kas ir gala saņēmējs).

„Pašreizējais sankciju režīms ir bezprecedenta, jo ir tik būtisks un tuvu mums, tāpēc svarīgi saprast, vai sankciju risks vispār ir vadāms. Tas noteikti jāpārrunā ar uzņēmuma valdi, padomi, akcionāriem. **Jāvērtē, vai šajos apstākļos atmaksājas strādāt ar klientiem no Krievijas un Baltkrievijas.** Mans personīgais viedoklis, ka šāds risks nav vadāms – noteiktības šo valstu tirgos nav gan pašu sankciju dēļ, gan arī Krievijas pret-sankciju dēļ. Līdz ar to saprātīga pieeja būtu viņu tirgū nestrādāt vispār, ja vien tas ir iespējams,” iesaka E. Pastars. Pretējā gadījumā, ja uzņēmums vēlas turpināt darbību, jāreķinās ar nopietniem resursiem, kas jāiegulda sankciju risku pārvaldībā. It īpaši to nosaka sankcijas luksusa precēm. Piemēram, ja Latvijā tiek pārdota automašīna, kuras cena ir lielāka par 50 000 eiro, pārdevējam var būt grūti pārliecināties, vai tā nav paredzēta izmantošanai Krievijā, ja to pērk kāda fiziska persona.

Reizēm uzņēmumi pauž maldīgu pārliecību, ka, ievērojot noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas

Sankciju gadījumā visas pārbaudes ir jāveic jau pirms darījuma.

EDGARS PASTARS
Zvērinātu advokātu biroja **COBALT** vadošais speciālists, zvērināts advokāts

un terorisma finansēšanas novēršanas (NILLTFN) regulējuma normas, būs pasargāti arī no sankciju pārkāpšanas. „NILLTFN un sankcijas nav viens un tas pats. Ir arī līdzības, tomēr tie ir divi dažādi riski, divas dažādas pieejas. Sankciju gadījumā naudas izcelsme ir legāla un biznesa partneris – pavisam leģitīms uzņēmums. Sankcijas parasti mērķētas tieši uz „normāliem” uzņēmumiem un normālas tirdzniecības pārtraukšanai. To mērķis ir tieši izbeigt visiem zināma uzņēmuma darbību, neraugoties uz sekām ekonomikai vai darbiniekiem. Tam bieži vien nav nekāda sakara ar nelegālām darbībām vai nelegālas izcelsmes naudu. Sankciju gadījumā visas pārbaudes ir jāveic jau pirms darījuma,” skaidro E. Pastars.

Riska pakāpe atšķiras arī atkarībā no darbības nozares un tā, kāda veida pakalpojumi klientam tiek sniegti. Augsts risks piemīt, piemēram, nekustamo īpašumu darījumiem, finansēšanas darījumiem (tai skaitā ķīlas), uzņēmumu dibināšanai un pārveidei, eksportam uz augsta riska valstīm, precēm ar militāro pielietojamību, IT sfērai un gudrajām tehnoloģijām, kā arī grāmatvedības kārtošānai, kurā bieži vien var redzēt un arī slēpt noteiktus darījumus. Savukārt zems risks ir ikdienā lietojamām precēm un pakalpojumiem (pārtikas veikali, frizētavas, kafijas piegāde, uzkopšanas pakalpojumi, komunālie pakalpojumi, ārstniecība utt.); jomām, kur pēc definīcijas personas identitātes noskaidrošana nenotiek; jomām, kur parasti raksturīgi maza apmēra maksājumi (ja likumā vien nav noteikts, ka iekšējās kontroles sistēma jāveido, lai atklātu arī šādus maksājumus). Sankcijas gan var pārkāpt arī maza apmēra maksājumus, tomēr riski tur parasti ir zemi.

„Pat ja pakalpojums tiek sniegts augsta riska klientam, bet paša pakalpojuma risks ir zems, tad varbūtība, ka pārkāpsiet sankcijas, ir zemāka. Protams, arī piena pakas pārdošana veikalā sankcionētai personai teorētiski ir pārkāpums, bet saprotams, ka šajā gadījumā neiestāsies krimināltiesiskas sekas. Sankciju piemērošanā pastāv arī saprātīga pieeja,” norāda advokāts.

Tāpat pastāv atšķirības atkarībā no tā, kādā tiesību jomā (privāto vai publisko) sankcijas tiek piemērotas. Privātajās tiesībās ir vieglāk atteikt darījumu, atsaukties uz nepārvaramu varu, biznesa riskiem. Privātajā sektorā nav nepieciešams īpašs pamatojums, lai atteiktu slēgt darījumu (ja vien tas netiek saistīts ar diskrimināciju pēc aizliegtām pazīmēm, piemēram, personas rasi vai dzimumu).

Uzņēmumiem nevajadzētu pārāk paļauties tikai uz to, ka darījumus ar sankcijām pakļautiem komersantiem apturēs bankas. Likums neparedz paļaušanos uz banku kā izņēmumu, turklāt ne visas ES bankas piemēro sankcijas vienādi. Drošāk ir paļauties uz vietējām bankām, taču – tikai kā vienu no risku mazinājošiem pasākumiem.

Nereti uzņēmumus mēdz maldināt ārvalstu advokātu biroju atzinumi, kas apgalvo, ka uz tiem, kas norēķinās ES ietvaros un eiro valūtā, ASV sankcijas neattiecas. Latvijas normatīvais regulējums skaidri nosaka, ka ASV Ārvalstu aktīvu kontroles biroja (OFAC) sankcijas darbojas arī Latvijas Republikas ietvaros, attiecas uz eiro valūtas darījumiem un vietējām personām (obligāti – maksājumus, publiskajā iepirkumā un piedziņas procesā). Par OFAC sankciju pārkāpšanu Latvijā cietumsods nedraud, taču pastāv risks kļūt par sekundāro sankciju upuri, kas tiek piemērotas tiem, kas palīdz apiet sankcijas, vai nozīmīgākos gadījumos arī saskarties ar ASV tieslietu sistēmu. ASV sankcionētām personām maksājumu veikšana Latvijā kļūtu pilnīgi neiespējama, norāda E. Pastars.

Advokāts iesaka ikvienam uzņēmumam sankciju riska izvērtēšanā uzdot vismaz šādus pamatjautājumus:

- 1) Kam pieder un kas kontrolē sadarbības partnera uzņēmumu?
- 2) Vai persona ir saistīta ar militāru jomu, valsts struktūrām vai politiku, vai aizliegto preču eksportu?
- 3) Vai sankcionētā persona gūst tiešu vai netiešu labumu no darījuma?
- 4) Kas reāli saņem naudu/pakalpojumu/preci?
- 5) Kā saņemšu norēķinu?
- 6) Kurām pazīmēm atbilst mani klienti un sadarbības partneri?
- 7) Vai esam sagatavojuši iekšēju sarakstu ar tiem, kas ģeogrāfiski saistīti ar Krieviju vai Baltkrieviju, vai iepriekšminētajam precēm vai norēķinu veidiem?
- 8) Kur un kāds ir mans kā uzņēmuma sankciju riska līmenis?
- 9) Kas ir instrumenti, ar ko pārvaldu sankciju risku (vai tikai paļaujos uz labu laimi)?
- 10) Kurš uzņēmumā konkrēti ir atbildīgs par sankciju riska pārvaldību?
- 11) Vai risku un kontroļu efektivitāti mērām vai tikai sajūtam?
- 12) Vai vienīgā kontrole ir sankciju sarakstu pārbaude? (Ar to nepietiek.)

ASV un ES sankcijas

ASV sankcijas vairumā gadījumu ir OFAC sankcijas, ko iedala sektorālajās, individuālajās (privātpersonām piemērotajās) un sekundārajās. **OFAC sankciju saraksti meklējami pašā OFAC mājaslapā**, un noteikti nevajadzētu pieļaut kļūdu, domājot, ka šīs sankcijas atrodamas Finanšu izlūkošanas dienesta mājaslapā, informē E. Pastars.

ES sankcijas piemēro saskaņā ar ES regulās noteikto, un tās publicē ES tiesību un citu ES publisko dokumentu oficiālajā mājaslapā *EUR-Lex* (<https://eur-lex.europa.eu>). Tās ir tiesību pamatavots, kas nosaka ES sankciju tvērumu, piemēram, finanšu un iecelšanas ierobežojumus attiecībā uz konkrētām personām vai sektorālās sankcijas – aizliegumus pārdot, piegādāt, nodot noteiktas preces, sniegt konkrētus pakalpojumus konkrētā teritorijā neatkarīgi no tā, ka darījuma puses pašas par sevi var pat nebūt sankciju sarakstos.

KRIŠJĀNIS BUŠS, ZAB *COBALT* zvērīnāta advokāta palīgs, uzsver, ka ES sankcijas iespējams pareizi piemērot vienīgi kontekstā ar ES regulās noteikto. Lai saprastu, kā ES regulas piemērot, jāvērtē arī Eiropas Komisijas publicētās vadlīnijas, ieteikumi, atbildes uz biežāk uzdotajiem jautājumiem un cita veida dokumenti.

Kā identificēt sankcionētu personu?

KRISTAPS MARKOVSKIS, Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (FKTK) Naudas atmazgāšanas novēršanas un sankciju departamenta direktors, skaidro, ka pirmais sankciju pārbaudes veids

KRIŠJĀNIS BUŠS

Zvērinātu
advokātu biroja
COBALT
zvērīnāta
advokāta
palīgs

ir publiskie sankciju saraksti. Ja tajos konstatējams, ka sadarbības partneris vai tā īpašnieki ir sankcionēti, vai arī partneri kontrolē sankcionēta persona, sadarbība ir jāpārtrauc. Ja ne īpašnieks, ne kontrolētājs nav sankcionēto personu sarakstos, juridiski nekas neliedz sadarbību turpināt. Ja nav iespējams izpētīt, kas kontrolē konkrēto uzņēmumu, būtu jāpieņem lēmums par sadarbības pārtraukšanu. Vissarežģītāk izvērtējamas ir situācijas, kad pastāv iespēja, ka partneri kontrolē sankcionēta persona. „Pasreizējos apstākļos pareizākais lēmums būtu darījuma attiecības pārtraukt, taču pastāv iespēja tās turpināt īstermiņā, nosakot pastiprinātu uzraudzību vai ierobežojumus tur, kur redzams, ka riskus nav iespējams pilnībā pārvaldīt,” iesaka K. Markovskis.

Sankcionēto personu pārbaudei izmantojams arī Finanšu izlūkošanas dienesta (FID) tīmekļvietnē sankcijas.fid.gov.lv pieejamais FID sankciju meklētājs. Meklētājs gan atspoguļo tikai tos sankciju subjektus, pret kuriem tieši un nepastarpināti noteiktas ES, ANO vai nacionālās sankcijas. Tajā nav iespējams atspoguļot tā dēvētās sektorālās sankcijas jeb stratēģiskas nozīmes preču un citu preču aprites ierobežojumus, kā arī sankciju subjektiem piederošos vai saistītos uzņēmumus un sankciju subjektu ģimenes locekļus. Tāpat meklētājā nav atrodamas OFAC, Lielbritānijas un citu valstu vienpusējās sankcijas. Svarīgi arī atcerēties, ka sarakstā nevajag meklēt personvārdus ar latviešu valodas galotnēm, piemēram, jāmeklē nevis „Vladimirs Putins”, bet „Vladimir Putin”, seminārā informēja **PAULIS ILJENKOVŠ**, FID Stratēģiskās analīzes nodaļas vadītāja vietnieks.

Izvērtējot, vai sadarbības partneris ir pakļauts sankcijām, jāaplūko ne tikai paša uzņēmuma, bet arī tā īpašnieku, kā arī citu saistīto personu esamība sankciju sarakstos. Šajā gadījumā atskaites punkts ir 50% īpašumtiesību daļa (ASV – 50%, ES – 50%+), kā arī patiesie labuma guvēji. „Ļoti uzmanīgi jāaplūko ne tikai sankciju sarakstos ietvertie uzņēmumu nosaukumi, bet arī – kas kam pieder. Turklāt īpašumtiesību ķēde var būt ļoti gara – pat četrās, piecās vai sešās pakāpēs,” brīdina E. Pastars. Gadījumā, ja sankcijām ir pakļauts mazākums uzņēmuma akcionāru vai patieso labuma guvēju, uzņēmums būtu jāuzskata par augsta sankciju riska uzņēmumu un jāpēta padziļināti, izsverot, vai tiešām sadarbība būtu turpināma.

Viena no galvenajām praktiskajām problēmām sankciju ieviešanā – kā noteikt visas personas, kas ir „tieši vai netieši” (kā paredz ES regulas) saistītas ar sankcionēto personu? Vadlīnijas nosaka, ka jāvērtē visa īpašumtiesību kontroles ķēde – ES standarta princips ir tāds, ka **īpašumtiesības jāievēro tad, ja personai pieder vairāk nekā 50% akciju vai kapitāldaļu konkrētajā uzņēmumā**. Svarīgs arī veids, kā tiek aprēķināts šis daļu īpatsvars. Ņemot vērā riskā balstītu pieeju, var pastāvēt gadījumi, kad nebūtu piemērojams ierastais „kaskādes princips” (sareizinot visas īpašumtiesības), bet gan plašāka izpratne, ievērojot, ka pēc kaskādes principa īpašum-

tiesību īpatsvars var nesasniegt 50%, bet sankcijas tik un tā var tikt piemērotas. Tāpat jāatceras par vairākuma līdzdalības (*majority interest*) un kontroles principiem (tiesības iecelt valdes, padomes locekļu vairākumu, balsstiesību vairākums, tiesības izmantot izšķirošu ietekmi, tiesības izmantot visu vai daļu sabiedrības mantas, vienoti pārvaldīt sabiedrības saimniecisko darbību, solidāri uzņemties atbildību par sabiedrības finanšu saistībām u.tml.). Sankciju subjekts var kontrolēt īpašumtiesību ķēdē iesaistītās personas ne tikai ar konkrētiem daļu procentiem, bet arī citādi, piemēram, ar dažādu kategoriju akciju starpniecību, kas piešķir atšķirīgas tiesības, kā rezultātā, pat ja personai pieder, piemēram, 45% akciju,

Ja nav iespējams izpētīt, kas kontrolē konkrēto uzņēmumu, būtu jāpieņem lēmums par sadarbības pārtraukšanu.

tā spēj īstenot kontroli pār personu, pateicoties akcijām ar balsstiesībām. Tādā gadījumā arī pret šādas sankcionētās personas kontrolētajām sabiedrībām sankcijas būtu jāpiemēro, pauž K. Bušs.

Piemēram, persona X ir (i) sankciju subjekts un (ii) valdes priekšsēdētājs Krievijas sabiedrībā A, kas nav sankciju subjekts. Sabiedrībai A pieder meitas sabiedrība B Latvijā.

„Šādā gadījumā būtu jāvērtē, vai valdes priekšsēdētājs izmanto kontroles tiesības pār Krievijas sabiedrību A un tādējādi pastarpināti arī pār A meitas sabiedrību B Latvijā. Ja tiek secināts, ka kontrole tiek īstenota, sankcijas jāpiemēro arī pret Latvijas sabiedrību,” skaidro K. Bušs.

Otrs piemērs. Persona Y ir (i) sankciju subjekts un (ii) akcionārs Krievijas sabiedrībā B, kas nav sankciju subjekts. Sabiedrības B trešo valstu sadarbības partneri tirgo B ražotās preces ES.

„Jautājums – vai šajā gadījumā ES komersantiem pastāv aizliegums sadarboties ar trešo valstu starpniekiem? Atbilde ir – jā, jo, maksājot trešās valsts komersantam, maksājumi beigās nonāktu pie Krievijas sabiedrības B akcionāra, kas ir sankciju subjekts, un tas būtu sankciju pārkāpums. Protams, to nevarētu izsecināt tikai no sankciju saraksta aplūkošanas, jo trešās valsts komersants pats nebūtu iekļauts sarakstā,” skaidro K. Bušs.

Līdz ar to jāpieņem, ka akcionāra/dalībnieka esamība sankciju sarakstā prezumējoši nozīmē tā kontroli pār sabiedrībām, tostarp meitas sabiedrībām, kurās persona ir tiešs vai netiešs akcionārs/dalībnieks. **Meitas sabiedrības var atspēkot kontroli, ja spēj pierādīt, ka visi vai daļa aktīvu atrodas ārpus netiešā dalībnieka vai akcionāra kontroles**. Maksājumu veikšana sankcionēta akcionāra/dalībnieka kontrolētām

KRISTAPS MARKOVSKIS

Finanšu un kapitāla tirgus komisijas Naudas atmazgāšanas novēršanas un sankciju departamenta direktors

► sabiedrībām nav pieļaujama, izņemot gadījumus, kad ir saņemta kompetentās iestādes atļauja vai, pamatojoties uz riskos balstītu pieeju, dokumentēts, ka maksājums netiks izmantots sankcionēta akcionāra/dalībnieka labā. Ieteicams pievērst uzmanību arī sankcionētiem mazākuma akcionāriem vai dalībniekiem (var pastāvēt reputācijas, sadarbības riski).

Vēl sarežģītāk nekā akcionāru un dalībnieku kontroli pār uzņēmumu ir pārbaudīt valdes locekļu iespējamo kontroli. Kompetentās valsts iestādes ir ieteikušas veikt sankciju pārbaudes arī attiecībā pret juridiskās personas pārstāvētīgajām

Vērts pievērst uzmanību arī personām, kas, lai arī nav sankcionētas, drīzumā tādās varētu būt (tam noder masu informācijas līdzekļu saturs izpēte, kas reizēm atklāj, ka konkrētā persona ir saistīta ar Krievijas vai Baltkrievijas varas eliti, valsts uzņēmumiem, oligarhiem), iesaka E. Pastars.

Sankcijas jāpārbauda ne tikai darījuma attiecību nodibināšanas brīdī, bet arī to darbības laikā. Pašreizējā situācijā ar Krieviju un Baltkrieviju to būtu ieteicams darīt pat katru dienu – vismaz pēc sankciju sarakstiem, kā arī sekojot līdzi jaunākajai informācijai medijos, rekomendē E. Pastars. Latvijas juridisko personu gadījumā var izmantot automatizētos uzraudzības rīkus – tādus piedāvā, piemēram, *Lursoft*.

Kā atpazīt iespējamu sankciju apiešanas mēģinājumu?

Ir dažādas pazīmes, kas var liecināt par sankcionēta uzņēmuma mēģinājumiem apiet sankcijas. Piemēram, tikko veikta patieso labuma guvēju maiņa, čaulu un pieseguzņēmumu parādīšanās piegāžu vai norēķinu ķēdē, trešo pušu iesaiste piegādē vai maksājumos (piemēram, ja aizliegts iepirkt Baltkrievijas tēraudu, nedrīkst notikt tā iegāde caur Serbiju – vienmēr jāskatās, kas ir tērauda izcelsmes valsts), augsta riska jurisdikcijas un jauni uzņēmumi, kas tajās nesen dibināti, netipiskas finanšu iestādes un norēķini (piemēram, virtuālajās valūtās), viltoti preču dokumenti (mēģinot slēpt to, kas patiesībā tiek piegādāts) un maksājumu informācijas slēpšana (piemēram, slēpj saņēmēja detaļas vai to, par ko veikts maksājums).

Kas var liecināt par sankciju apiešanu?

COBALT juristi apkopojusi tipiskākās pazīmes, kas var liecināt par sankciju apiešanas mēģinājumiem:

- patiesā labuma guvēja pēkšņa nomaīņa (no sankcionētas personas uz kādu citu, nominālu personu);
- uzņēmuma piederība kādam citam uzņēmumam, kura patiesos labuma guvējus nav iespējams noskaidrot, bet, piemēram, šī uzņēmuma valdes locekļi strādā kādā sankcionētā uzņēmumā;
- uzņēmumam 49% pieder vairākām sankcionētām personām kopā, bet 49% – citai nesankcionētai personai, bet 2% – dažādām mazpazīstamām personām, kuras grūti pārbaudīt, vai noprotams, ka tās uzņēmumā darbojas mākslīgi;
- sankcionētajai personai nav kapitāla daļu vairākuma vai uz īpašumtiesībām balstītas kontroles, tomēr pastāv tiesības iecelt valdi, ietekmēt nozīmīgus lēmumus (akcionāru līgums vai koncerna līgums);
- ES uzņēmums pārdod precī uz Latviju. Pastāv šaubas, ka to iegūst/ražo šajā valstī. Izcelsmes dokumenti – viltoti, prece reāli tiek ražota, piemēram, Baltkrievijā;

Uzņēmējiem kritiski jāraugās uz pēkšņiem jauniem piedāvājumiem darījumu jomā, kas varētu būt mēģinājumi apiet sankcijas.

PAULIS ILJENKOVS

Finanšu izlūkošanas dienesta Stratēģiskās analīzes nodaļas vadītāja vietnieks

personām (valdes locekļiem), jo tām ir iespēja ar juridiskās personas starpniecību kontrolēt finanšu līdzekļus un izmantot sankcijās noteiktos finanšu pakalpojumus. Līdz ar to, ja valdes loceklis ir sankciju subjekts, bet pati sabiedrība nav iekļauta sankcijās, katrā konkrētā gadījumā ir jāizvērtē, vai valdes loceklis spēj realizēt kontroli pār sabiedrību. Sadarboties iespējams tikai tad, ja sabiedrība spēj ar dokumentiem nešaubīgi pierādīt, ka valdes loceklis šo kontroli nespēj īstenot vai, ja tas izriet no ES regulas teksta un ir piemērojams konkrētajā situācijā, ja ir saņemta kompetentās iestādes atļauja.

SAIVA KRASTIŅA, AS *Citadele banka* sankciju eksperte un pārstāve Finanšu nozares asociācijas Starptautisko finanšu sankciju darba grupā, norāda, ka ES sankciju vadlīniju 55.b punkts nosaka, ka juridiska persona atrodas sankciju subjekta kontrolē, cita starpā, ja sankciju subjektam:

- ir tiesības iecelt amatā vai atbrīvot valdes locekļus vai citas amatpersonas,
- ir tiesības īstenot izšķirošu ietekmi saskaņā ar juridiski noteiktām tiesībām,
- ir tiesības rīkoties ar juridiskās personas finanšu un citiem līdzekļiem,
- ir faktiski iespējams īstenot izšķirošu ietekmi arī tad, ja tas nav juridiski noteikts,
- ir pienākums atbildēt par civiltiesiskajiem prasījumiem pret juridisko personu.

Papildu grūtības veikt Krievijas un Baltkrievijas personu izpēti rada tas, ka patlaban ir apgrūtināta pieeja šo valstu informācijas resursiem. Tomēr jebkurā gadījumā **līdztekus sankciju sarakstiem jāmeklē informācija arī gada pārskatos, Google un citās datubāzēs** ar mērķi konstatēt sankcionētās personas kontroli vai īpašumtiesības, vai to, ka tās tiek slēptas.

- Latvijas uzņēmums eksportē sankcijām pakļautu preci uz nesaistītu valsti, bet uzņēmums ir neparasts (nav skaidrs, kādēļ un kam to preci vajag). Tālāk seko eksports uz sankcionēto teritoriju;
- Latvijas uzņēmums pieder Latvijas patiesajiem labuma guvējiem un > 50% kādā Vidusjūras valstī reģistrētam uzņēmumam. Detaļas par akcionāriem nav redzamas, bet no informācijas par direktoriem redzams, ka tie ir nomināli (daudzos uzņēmumos) vai strādā sankcionētā subjektā Krievijā.

Uzņēmējiem kritiski jāraugās uz pēkšņiem jauniem piedāvājumiem darījumu jomā, kas varētu būt mēģinājumi apiet sankcijas, brīdina S. Krastiņa. Piemēram, ja negaidīti uzrodas jauns potenciālais biznesa partneris, īpaši no NVS reģiona, kas piedāvā uzsākt sadarbību jomā, kas iepriekš tika veikta ar Krieviju vai Baltkrieviju, vai ja kāda fiziska vai juridiska persona piedāvā ļoti izdevīgus nosacījumus vienas reizes darījumam jomā, kurā uzņēmums parasti nedarbojas.

Jāpārbauda, vai potenciālais sadarbības partneris nav fiktīvs, piemēram, vai tas vispār reģistrēts konkrētajā adresē. Tāpat jāpievērš uzmanība, vai partneris sniedz precīzu un ar dokumentiem apstiprinātu informāciju par preču izcelsmi vai galamērķi, ražotāju vai saņēmēju, un jāpārlicinās, vai sniegtajiem dokumentiem nav viltojuma vai labojumu pazīmju. Vēl viens brīdinājuma signāls ir tas, ja sadarbības partnerim no ES vai trešās valsts sniegtajos dokumentos vai rekvizītos parādās konti Krievijas vai Baltkrievijas bankās vai adreses šajās valstīs, norāda S. Krastiņa. Neparasta pazīme ir arī tā, ja darījumā piedalās neraksturīgi daudz starpnieku, radot grūtības pārliecināties par gala saņēmēju vai nosūtītāju. Aizdomas rada arī sektorālajām sankcijām pakļautu preču piegāde trešajās valstīs, ja tas notiek tuvu Krievijas vai Baltkrievijas robežai vai lieliem transporta mezgliem, ostām.

Par sankciju pārkāpumiem vai pārkāpumu mēģinājumiem jāziņo tiesībsargājošajām iestādēm un jāatceras, ka sankciju gadījumā nav pieļaujama situācija, kad darījums tiek veikts, bet vienlaikus par to tiek paziņots (kā reizēm NILLTFN jomā) – šajā gadījumā tas noteikti neglābs no soda, jo primārais ir nepieļaut pašu darījumu, uzsver E. Pastars.

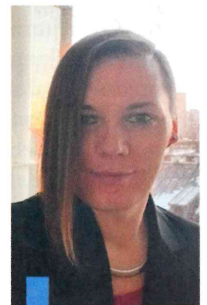
Vai sankciju dēļ viegli lauzt līgumu?

Ja sankciju dēļ līguma izpilde ir apgrūtināta vai neiespējama, jāvērtē, vai iestājies nepārvaramas varas notikums un vai iespējams no līguma atkāpties. Šajā gadījumā svarīgi, vai pašā līgumā ir iekļauta *force majeure* klauzula un kāds ir līgumam piemērojamais likums. Līdz ar to var vērtēt, kādi apstākļi varētu būt uzskatāmi par nepārvaramu varu. Piemēram, Latvijas Civillikums to nedefinē, taču tiesu praksē piemēri ir. Arī pašā līgumā

var būt iekļauta *force majeure* definīcija. Fakts, ka persona ir sankcionēta, ne visos gadījumos var būt nepārvaramas varas apstākļi, jo var pastāvēt regulā noteikti izņēmumi, kad sankcijas var nepiemērot, piemēram, kompetentās iestādes atļauja maksājumu veikšanai par līgumiem, kas noslēgti vēl pirms sankciju ieviešanas, skaidro K. Bušs. **Atkāpjoties no līguma saistību izpildes sankciju dēļ, būtu ieteicams vienmēr par to paziņot otrai pusei**, jo informēšanas pienākuma neizpilde var radīt atbildību par zaudējumiem.

Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likuma 13.⁵ panta otrā daļa paredz – ja sankciju dēļ atturas no darījuma, izbeidz darījuma attiecības vai pieprasa saistību beztermiņa izpildi, juridiskā atbildība neiestājas. Atsevišķi vērtējams ir jautājums par to, vai šī norma būtu uzskatāma par vienpusējas atkāpšanās no līguma pamatu, kad to zināmos apstākļos pieļauj likums, Civillikuma 1589. panta izpratnē. Tiesu praksē abu normu piemērošana var tikt vērtēta atšķirīgi, tāpēc ar vienpusēju atkāpšanos K. Bušs iesaka būt uzmanīgiem: „Jāatceras, ka sankciju piemērošana pati par sevi visos gadījumos neuzliek pienākumu izbeigt līgumu, tāpēc jāvērtē, vai personas ietveršana sankciju sarakstā tiešām ierobežo līguma izpildi un padara to par neiespējamu.”

K. Markovskis skaidro, ka banku uzraugiem dotas norādes katru gadījumu, kad uzņēmumam jāizpilda iepriekš noslēgtās saistības, vērtēt individuāli, tomēr „jebkuri izņēmumi interpretējami pēc iespējas šauri ar mērķi panākt nekavējošu jebkādu saistību izbeigšanu ar sankcionēto personu”. Gadījumā, ja prece jau tikusi piegādāta un uzņēmumam tā jāapmaksā, nepieciešams iesniegums bankai un FKTK atļauja, kā arī preces piegādi apliecinājoši dokumenti, kas pierāda, ka prece piegādāta un nodota pirms sankciju spēkā stāšanās; otrkārt, maksājums par preci tiek izpildīts uz Latvijas banku, lai nauda pēc samaksāšanas uzreiz tiktu iesaldēta un sankcionētajai personai šie līdzekļi nebūtu pieejami. Citā gadījumā – ja ar sankcionēto personu noslēgts „jumta līgums” par ilgtermiņa sadarbību – sadarbība nevar tikt turpināta un darījuma attiecības jāizbeidz. **Vissarežģītākais gadījums ir tad, ja prece tikusi saražota, bet vēl nav piegādāta uzņēmumam.** „Mēs redzam trīs nosacījumus, kuriem izpildoties varētu tikt lemts par šīs saražotās preces nodošanu. Pirmkārt, saistību izpildes atcelšana nav iespējama; otrkārt, līdzekļi pēc iemaksas tiek iesaldēti; treškārt, sankcionētās personas situācija ar šo darījumu netiek uzlabota. Šavukārt par to, ka saistību izpildes atcelšana nav iespējama, var liecināt trīs citi faktori – prece ir saražota tieši šim klientam un tā ir neaizvietoja; pēc saistību rakstura uzskatāms, ka prece ir klientam piederoša; nepieņemot preci, klientam būtu jāsedz zaudējumi,” skaidro K. Markovskis. Arī šajā gadījumā, lai saņemtu FKTK atļauju, nepieciešams iesniegums bankai.

SAIVA KRASTIŅA
AS Citadele banka
sankciju eksperte
un pārstāve
Finanšu nozares
asociācijas
Starptautisko
finansu sankciju
darba grupā

IKARS KUBLIŅŠ